

Stowarzyszenie Elektrotechników Polskich w latach 1922-24

Streszczenie. Artykuł przedstawia działalność Stowarzyszenia Elektrotechników Polskich (SEP) w latach 1922-1924. Omówiono w nim kolejne Walne Zgromadzenia Delegatów SEP, z których zachowały się materiały. Artykuł kończy krótkie podsumowanie najważniejszych zagadnień omawianych w SEP w tym okresie.

Abstract. The article presents the activities of the Association of Polish Electrical Engineers (SEP) from 1922 to 1924. It discusses the successive General Meetings of SEP Delegates, from which materials have been preserved. The article concludes with a brief summary of the most important issues discussed in the SEP during this period. (**Association of Polish Electrical Engineers in the years 1922-24**)

Słowa kluczowe: historia elektrotechniki, Stowarzyszenie Elektryków Polskich
Keywords: history of electrotechnics, Association of Polish Electrical Engineers

Wstęp

Po zakończeniu II Zjazdu Elektrotechników Polskich w Toruniu w listopadzie 1921 r. rozpoczął się okres dalszego funkcjonowania Stowarzyszenia Elektrotechników Polskich (SEP). Próbowano w tym czasie rozwiązywać problemy z którymi borykała się polska elektrotechnika. Sytuacja w kraju przekładała się na pracę stowarzyszeniową. Powstawały również kolejne organizacje, w których działali elektrotechnicy, Stowarzyszenie Radiotechników Polskich (1922) oraz Polski Komitet Elektrotechniczny (1924). Doprowadziło to do dalszego rozdzielenia się środowiska polskich elektrotechników.

Rok 1922

W dniu 6 stycznia 1922 r. odbyło się II Walne Zgromadzenie¹ Delegatów Kół SEP w Warszawie². W jego trakcie postanowiono wystąpić do Rządu by zrezygnowano z dotychczasowego systemu celnego, szkodliwego dla przemysłu. Ponadto R. Podoski przedstawił stan sprawy ustawy elektryfikacyjnej.

W tym czasie najbardziej aktywnym i licznym kołem, było Koło Warszawskie, i stamtąd pochodziło większość inicjatyw. Tam działało kilka komisji, w tym Komisja Przepisowa oraz Biblioteka³. Pozostałe koła też przejawiały różną działalność. Członkowie Koła Krakowskiego na zebraniu w dniu 6 marca dyskutowali sprawę norm i przepisów bezpieczeństwa odnośnie uchwał II Zjazdu Elektrotechników w Toruniu. Po dyskusji postanowili postawić wniosek, w którym przedstawiono uznanie dla działań warszawskiej Komisji Przepisowej i celowości jej dalszego rozwoju. Projekty przepisów miały być drukowane na łamach *Przeglądu Elektrotechnicznego* (dalej PE) z przedstawieniem i motywacją zmian wprowadzonych do przepisów niemieckich, które według komisji miały stanowić trzon projektu nowych polskich przepisów⁴. Ponadto Koło Krakowskie przygotowało wnioski odnośnie przemysłu elektrotechnicznego i handlu jego produktami jako materiał do obrad prowadzonych pomiędzy rządami

Rzeczypospolitej Polskiej i Austrii⁵. Intensywnie działała również Centralna Komisja Słownictwa Elektrotechnicznego (CKSE) w Warszawie. Odbywała ona posiedzenia regularnie co tydzień, a czasem i dwa razy w tygodniu. W 1922 r. opracowano w niej materiały m.in do słownictwa maszyn elektrycznych i prądów szybkozmiennych⁶. Zarząd SEP otrzymał od szkół zawodowych, wyższych i średnich spisy kandydatów na praktyki wakacyjne z elektrotechniki. Zakłady przemysłowe przysłały zgłoszenia z gotowością przyjęcia młodzieży na praktyki. Dlatego postanowiono powołać specjalną komisję z przedstawicielami szkół i przemysłu, mającą dokonać podziału praktyk⁷. W maju 1922 r. odbyło się organizacyjne posiedzenie Komisji Miar Elektrycznych powołanej z inicjatywy Związku Elektrowni Polskich (dalej ZEP) jako skutek uchwał Zjazdu Elektrotechników Polskich w Toruniu oraz Walnego Zjazdu ZEP w Łodzi w 1922 r. Komisja miała się zająć uporządkowaniem spraw związanych z licznikami elektrycznymi oraz przyrządami mierniczymi. W Komisji oficjalnym przedstawicielem SEP był M. Pożaryski, jednak pozostali przedstawiciele z innych jednostek byli również członkami SEP⁸. W zeszycie 14/15 PE z 1922 r. ukazała się odezwa Aleksandra Rothertha odnośnie uczestnictwa Polski w pracach Międzynarodowej Komisji Elektrotechnicznej (MKE)⁹. A. Rotherth wcześniej był jej członkiem z ramienia Austrii i otrzymał zapytanie z MKE czy Polska chce być jej częścią. Uważał, że powinna, choć wiązało się to z wysokimi kosztami.

W dniu 8 grudnia 1922 r. odbyło się w Warszawie Nadzwyczajne Posiedzenie Zgromadzenia Delegatów SEP¹⁰. Omówiono liczne zmiany w Statucie SEP¹¹, które po dyskusji zaakceptowano. Wybrano nowy skład Zarząd, na Prezesa powołano ponownie M. Pożaryskiego, członkami Zarządu z Warszawy zostali wybrani: F. Karśnicki, T. Arlitewicz, S. Wysocki i R. Podoski, członkami Zarządu z prowincji: J. Tomicki ze Lwowa oraz A. Hoffmann z Torunia.

⁵ Z Koła Krakowskiego, PE, 1922, z. 7, s. 111.

⁶ Centralna Komisja Słownictwa przy Stowarzyszeniu Elektrotechników, PE, 1922, z. 7, s. 111.

⁷ Praktyki studenckie, PE, 1922, z. 8, s. 127.

⁸ Komisja miar elektrycznych, PE, 1922, z. 12, s. 189.

⁹ W sprawie Międzynarodowej Komisji Elektrotechnicznej, PE, 1922, z. 14-15, s. 224

¹⁰ Skróty opracowano na podstawie: B. Jabłoński, Protokół Posiedzenia Nadzwyczajnego Zebrania Delegatów SEP w dniu 8 grudnia 1922 r., PE, 1922, z. 24, s. 379-380.

¹¹ Do zmian w Statucie należały zmiany odnośnie: składki rocznej, władz stowarzyszenia i Zjazdów Elektrotechników. Tamże, s. 379; Statut SEP, PE, 1922, z. 20, s. 315-317.

¹ W materiałach odnośnie Walnych Zgromadzeń występuje również wymiennie określenie Walne Zebranie.

² Skróty opracowano na podstawie: Protokół Walnego Zgromadzenia Delegatów Kół SEP w Warszawie dnia 6 stycznia 1922 r., *Przegląd Elektrotechniczny* (dalej PE), 1922, z. 3, s. 47.

³ W 1922 r. czynna trzy razy w tygodniu przez 2 godziny. Nie cieszyła się jednak dużym zainteresowaniem. Biblioteka SEP, PE, 1922, z. 22, s. 349; 1923, z. 5, s. 78; z. 9, s. 138-139.

⁴ Koło Krakowskie SEP w sprawie norm i przepisów bezpieczeństwa, PE, 1922, z. 7, s. 106-107.

Później rozważano przystąpienie do Stałej Delegacji Polskich Zrzeszeń Technicznych¹², do której postanowiono się przyłączyć. Następnie omawiano sprawy: Komisji Przepisowej, Komisji Normalizacyjnej, Komisji Słownikowej, składek, nawiązania kontaktu z elektrotechnikami na Górnym Śląsku (założeniu tam koła), potrzeby organizowania w kołach odczytów z elektrotechniki oraz przechodzenia członków z jednego koła do drugiego.

W dniu 29 grudnia 1922 r. odbyło się zebranie z inicjatywy Komitetu Wykonawczego I-go Zjazdu Kupców i Przemysłowców Elektrotechnicznych¹³. Uczestniczyli w nim przedstawiciele przemysłu elektrotechnicznego (Grupa elektrotechniczna przy Związku Przemysłu Polskiego), handlu (Polski Związek Przedsiębiorstw Elektrotechnicznych), ZEP, SEP oraz sfer naukowych. Omawianym problemem było utworzenie Komisji Międzystowarzyszeniowej Elektrotechnicznej zaproponowanej na Zjeździe. Omówiono sprawę powstania Komisji, poprzez powołanie specjalnej podkomisji, która przeprowadziłaby prace potrzebne do jej powstania. Jak stwierdzono głównymi celami Komisji miało być uregulowanie spraw celnych i kredytowych¹⁴.

Foto. 1. Okładka pierwszego zeszytu *Przeglądu Radiotechnicznego* Polskich (Źródło: *PR*, 1923, z. 1, s. 1)

¹² Organizacja obejmująca działalnością zrzeszenia techniczne w Polsce. Od 1924 r. pod nazwą Związek Polskich Zrzeszeń Technicznych. Więcej informacji w: J. Piłatowicz, *Ruch stowarzyszeniowy inżynierów i techników polskich do 1939 r. T. II. Słownik polskich stowarzyszeń technicznych i naukowo-technicznych do 1939 r.* Warszawa 2005, s. 472-478.

¹³ Zjazd odbył się w dniach 8-10 grudnia 1922 r. Uczestniczyło w nim ok 400 osób, w tym członkowie SEP. Odbyła się również wystawa krajowych wyrobów przemysłu elektrotechnicznego. Więcej informacji w: Pierwszy Ogólnokrajowy Zjazd Polskich Kupców i przemysłowców branży elektrotechnicznej, *PE*, 1922, z. 23, s. 357-359; Sprawozdanie ogólne z obrad I-go Ogólnokrajowego Zjazdu Kupców i Przemysłowców Elektrotechnicznych w dniach 8, 9, 10 grudnia 1922 r., *PE*, 1922, z. 24, s. 369-371.

¹⁴ Komisja Międzystowarzyszeniowa Elektrotechniczna, *PE*, 1923, z. 7, s. 109.

W 1922 r. powstało w Warszawie Stowarzyszenie Radiotechników Polskich. Jego celem było popieranie rozwoju nauki i przemysłu radiotechnicznego w Polsce poprzez różne działania. Prezesami byli K. Jackowski (1922), M. Pożaryski (1923-25; 1926-29) i J. Plebański (1925-26)¹⁵. Miało koła terenowe we: Lwowie, Poznaniu, Toruniu i Wilnie oraz własne czasopismo *Przegląd Radiotechniczny*, ukazujące się jako dodatek do *Przeglądu Elektrotechnicznego*. W 1929 r. połączyło się z SEP¹⁶.

Foto. 2. Kazimierz Jackowski (1886-1940) (Źródło: Album inżynierów i techników w Polsce, T. I, cz. III, Lwów 1932, s. 15.)

Foto. 3. Józef Plebański (1887-1967) (Źródło: Album.Wielcy.pl., <http://www.sejm-wielki.pl/b/psb.23157.1> [dostęp 30,11,2022])

¹⁵ K. J., Nowy Zarząd S.R.P., *Przegląd Radiotechniczny* (dalej *PR*), 1923, z. 8 s. 32; Statut S.R.P., *PR*, 1923, z. 16, s. 63-64; Nowy Zarząd S.R.P., *PR*, 1924, z. 8, s. 35; J. Plebański, SRP założone 17 listopada 1921 r., *PR*, 1926, z. 9-10, s. 33-35; Walne doroczne zebranie członków SRP, *PR*, 1926, z. 23-24, s. 134-136; Komunikaty Zarządu, *PR*, 1927, z. 11-12, s. 48; Protokół z dorocznego WZ SRP, *PR*, 1928, z. 11, s. 43-44; Protokół Likwidacyjnego Zebrania SRP, *PR*, 1929, z. 11, s. 47-48.

¹⁶ Więcej informacji w: J. Kubiawski, *Stowarzyszenie Radiotechników Polskich [w:] Słownik polskich towarzystw naukowych, T. II, cz. 1, pod red. B. Sordylowej, Wrocław 1990, s. 303-305; J. Piłatowicz, *Ruch stowarzyszeniowy inżynierów...*, s. 261-265.*

277.

Ustawa
Elektryczna

z dnia 21 marca 1922 r.

Art. 1. Na wytwarzanie, przetwarzanie, przesyłanie lub rozdzielanie energii elektrycznej w celu zawodowego zbytu albo chociażby bez zbytu, lecz w celu zaopatrzenia publicznych środków komunikacji, korzystających z prądu silnego, wymagane jest uprawnienie rządowe.

Art. 2. Uprawnień udziela się tylko na czas ograniczony. Uprawnienie może być przedłużone na określony przeciąg czasu. Przeniesienie uprawnienia na inną osobę może nastąpić tylko za zezwoleniem rządowym.

Art. 3. Uprawnienie może być unieważnione, jeżeli rozpoczęcie robót lub uruchomienie urządzeń nie nastąpiło z winy uprawnionego w oznaczonym terminie.

Art. 4. Uprawnienie winno zawierać określenie obszaru zasilanego, termin trwania uprawnienia, termin uruchomienia, warunki dostawy prądu, warunki wykupu (art. 7), oraz wymienienie szczególnych praw i obowiązków, związanych z uprawnieniem.

Art. 5. Nadawanie, przedłużanie i unieważnianie uprawnień oraz udzielenie pozwolenia na przewożenie uprawnień należy do Ministra Robót Publicznych. Minister nadaje uprawnienia na podstawie dochodzeń, przeprowadzanych przez wojewodów w postępowaniu, które określi rozporządzenie wykonawcze.

Art. 6. Zakładem elektrycznym w rozumieniu niniejszej ustawy jest urządzenie, służące do wytwarzania, przetwarzania, przesyłania lub rozdzielania energii elektrycznej.

Art. 7. Każdy zakład elektryczny, działający na mocy uprawnienia (art. 1), może być przez Państwo w interesie dobra publicznego na warunkach, przewidzianych w umowie z utrzymującym uprawnienie, wykupiony. Prawo wykupu może być na wniosek Ministra Robót Publicznych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych przeniesione uchwałą Rady Ministrów na ciała samorządowe lub ich związki, co nie uważa się za odciążenie od obowiązku uzyskania uprawnienia w myśl przepisów art. 1-5.

Art. 8. Zakładem elektrycznym, działającym na mocy uprawnienia (art. 1), oraz zakładem elektrycznym państwowym przysługuje prawo korzystania zgodnie z planami, zatwierdzonymi przez Ministra Robót Publicznych, z dróg publicznych tak kolejowych, jako też wodnych i żelaznych, z ulic i placów publicznych oraz za odszkodowaniem z posiadłości państwowych, gminnych i prywatnych w celu prowadzenia przewodów nad lub pod ziemią, ustawiania

rozporządzeniami wykonawczymi do Ustawy Elektrycznej¹⁹, które m.in. unormowały napięcia i częstotliwości w polskiej elektroenergetyce.

Rok 1923

W sierpniu 1923 r. został zatwierdzony poprawiony statut SEP²⁰. Rada Delegatów SEP powołała również Centralną Komisję Przepisową SEP, składającą się z sześciu osób, w tym przedstawiciele: SEP, Ministerstwa Robót Publicznych, ZEP i Politechniki Warszawskiej. Komisja na początku nie wykazywała dużej aktywności z powodu małego zainteresowania jej działalnością i brakiem funduszy²¹.

W 1923 r. pojawiły się dwa ważne zagadnienia, nad którymi w kolejnych latach w SEP długo debatowano. Pierwszą był dozór techniczny nad urządzeniami elektrycznymi. W zeszycie 20 PE z 1923 r. pojawił się konkurs na artykuł w sprawie: *Jak powinien być zorganizowany dozór techniczny nad urządzeniami elektrycznymi w Polsce, aby był celowy pod względem organizacyjnym i nie krępował przemysłu*. Prace na konkurs miały być drukowane w PE, a oceniać je miał sąd konkursowy. Nagrodą było 50 sztuk akcji Sp. Akc. „Siła i Światło”. Jak podano w zeszycie 14-15 PE z 1924 r. konkurs nadal nie został rozstrzygnięty²². Sprawa dozoru elektrycznego był omawiana na posiedzeniu Koła Warszawskiego SEP w dniu 5 czerwca 1923 r., referował ją K. Mech, omawiając zagadnienie głównie w oparciu o materiały niemieckie. Po wystąpieniu głos zabierało kilka osób przedstawiając rozbieżne stanowiska. Wypowiadano się głównie przeciw zasadzie przymusu, jednak podniesiono pożytek dozoru²³. Nie udało się ustalić konkretnych wniosków, dlatego postanowiono się zwrócić do Zarządu SEP, aby wezwał koła do wypowiedzenia się w tej sprawie. Sprawę dozoru poruszono również na zebraniu Koła Łódzkiego SEP w dniu 3 października²⁴. Na zebraniu Koła Warszawskiego w grudniu stwierdzono, że sprawa dozoru jest jeszcze zbyt przedwczesna²⁵.

Drugą sprawą było kwalifikowanie monterów. W zeszycie 11 PE z 1923 r. ukazał się projekt regulaminu kwalifikowania monterów przygotowany przez Koło Łódzkie SEP²⁶. Temat omawiano również na zebraniu Koła Warszawskiego SEP 4 i 18 grudnia 1923 r.²⁷ skąd dowiadujemy się, że wpłynęły materiały z kół: Lwowskiego²⁸, Radomskiego²⁹ i Sosnowieckiego. Na referenta sprawy zgłosił się J. Walewski z Koła

Foto. 4. Pierwsze artykuły Ustawy Elektrycznej z 1922 r. z Dziennika Ustaw

W 1922 r. udało się doprowadzić do uchwalenia Ustawy Elektrycznej¹⁷, wypracowanej przy dużym udziale SEP i jego członków. Ustawa miała wielkie znaczenie w rozwoju elektryfikacji Polski, poprzez unormowanie warunków udzielania uprawnień na prowadzenie zakładów elektrycznych (elektrowni). Prace nad nią rozpoczęły się w 1919 r. w Urzędzie Elektryfikacyjnym zlikwidowanym w 1921 r. Dalsze prace przejął powołany przy Ministerstwie Robót Publicznych Wydział Elektryczny. Od początku istnienia SEP, ale też i ZEP podejmowały starania mające na celu włączenie ich do prac nad ustawą. W ich efekcie przy Urzędzie Elektryfikacyjnym powstała Rada Elektrotechniczna złożona z delegatów różnych instytucji, w tym SEP i ZEP. Delegaci z tych organizacji (prof. A. Rothert z SEP i dyrektor ZEP T. Sułowski) objęli przewodnictwo komisji ustawowej w Radzie, która miała zająć się ustawą. Już w czerwcu 1920 r. komisja przedstawiła Radzie projekt ustawy, jednak inwazja bolszewicka z lata 1920 r., a potem trudności ekonomiczne zakłóciły prace nad ustawą. W ich wyniku zlikwidowano Urząd Elektryfikacyjny (a więc i Radę), tworząc zamiast tego Wydział Elektryczny, który miał kontynuować pracę nad ustawą. Wobec likwidacji Rady SEP i ZEP utworzyły specjalną komisję do pracy nad ustawą. Również SEP na II Zjeździe Elektrotechników Polskich w Toruniu sprzeciwił się proponowanemu przez Radę Ministrów w projekcie ustawy z sierpnia 1921 r. zapisowi przyznającym wojewodom prawo nadawania uprawnień, uznając, że prawo do tego powinno przysługiwać władzy centralnej, w osobie ministra robót publicznych. W zgodzie z tym postanowieniem Zjazdu komisja SEP i ZEP przygotowała zmianę w projekcie ustawy, a następnie zajęła się przygotowaniem projektu pierwszego rozporządzenia wykonawczego do ustawy. Tak zmieniony projekt został w dniu 21 marca 1922 r. przedstawiony Sejmowi, który uchwalił go jako Ustawę Elektryczną w trzecim czytaniu¹⁸. Tuż przed przyjęciem ustawy przez Sejm, w lutym 1922 r. powołano przy Ministerstwie Robót Publicznych Państwową Radę Elektryczną jako organ doradczy ministra w sprawach elektrycznych. Była ona złożona z delegatów wielu organizacji (w tym SEP) i innych ministerstw. Przejęła ona od komisji ZEP i SEP prace nad

¹⁷ USTAWA ELEKTRYCZNA uchwalona przez Sejm Ustawodawczy Rzeczypospolitej Polskiej dnia 21-go marca 1922 roku., PE, 1922, z. 7, s. 97-99.

¹⁸ Z posiedzenia Sejmu. (Posiedzenie 290-te), PE, 1922, z. 7, s. 99-101.

¹⁹ Materiały w sprawie Rozporządzenia Wykonawczego do Ustawy Elektrycznej z dnia 21 marca 1922 roku, PE, 1922, z. 12, s. 181-183.

²⁰ Sprawa nowego statutu SEP, PE, 1923, z. 18, s. 317-318.

²¹ Centralna Komisja Przepisowa, PE, 1924, z. 4, s. 75; z. 12, s. 202.

²² Działalność Związku Elektrowni Polskich w r. 1923, PE, 1924, z. 14-15, s. 234.

²³ Protokół posiedzenia odczytowego Warszawskiego Koła SEP, PE, 1923, z. 23, s. 398-399.

²⁴ Z Łódzkiego Koła SEP, PE, 1923, z. 21, s. 366.

²⁵ Protokół zebrania Koła Warszawskiego SEP, PE, 1924, z. 4, s. 75.

²⁶ Zawarto w nim Uwagi ogólne, klasyfikacje elektromonterów, program teoretyczny, regulamin komisji kwalifikacyjnej dla monterów oraz literaturę. Projekt regulaminu kwalifikowania monterów (Wniosek opracowany przez Koło Łódzkie SEP), PE, 1923, z. 11, s. 200-202.

²⁷ Protokół zebrania Koła Warszawskiego SEP, PE, 1924, z. 4, s. 75; z. 5, s. 86.

²⁸ Dyskusja w Kole Lwowskim w sprawie kwalifikowania monterów, PE, 1924, z. 1, s. 26.

²⁹ Regulamin kwalifikowania elektromonterów (Projekt Koła Radomskiego), PE, 1924, z. 5, s. 88-89.

Warszawskiego SEP by przygotować referat na podstawie otrzymanego materiału. W lutym 1924 r. na Zebraniu Koła Warszawskiego J. Walewski z powodu choroby nie wygłosił referatu, jednak kontynuowano dyskusję, powołano Komisję do opracowania sprawy kwalifikacji monterów. Jej członkami zostali: Jan Straszewicz (kierownik Kursów Elektromonterskich przy Muzeum Przemysłu i Rolnictwa), Czesław Miniewski (delegat PZPE), oraz J. Walewski³⁰.

W zeszycie 21 *PE* z 1923 r. ukazał się program praktyk wakacyjnych dla studentów z elektrotechniki z zakresu prądów silnych przygotowany przez Koło Łódzkie SEP³¹. Według niego student miał mieć sześć miesięcy praktyk podzielonych na trzy okresy dwumiesięczne po 1, 2 i 3 roku studiów, a ponadto sześć miesięcy praktyki po 4 roku. Pierwsze trzy okresy praktyk miały być takie same dla wszystkich studentów. Natomiast tematyka ostatniej sześciomiesięcznej praktyki po 4 roku miała być wybierana spośród trzech do wyboru. Praktyka po pierwszym roku miała obejmować zagadnienia związane z montażem instalacji siły i światła w mieszkaniach, fabrykach wraz z ich rysunkami projektowymi, kosztorysowaniem i odbiorem. Po drugim roku praktyka obejmowała pracę w warsztacie elektrotechnicznym w tym badania uszkodzonych silników oraz naprawę transformatorów, silników prądu stałego i przemiennego, regulatorów oraz różnych innych elementów elektrotechnicznych. W programie praktyki po trzecim roku było poznanie eksploatacji elektrowni publicznej średniej mocy lub fabrycznej. W zakres jej wchodziły prace związane z użytkowaniem: kotłowni, maszynowni (w tym obsługi silników prądnic akumulatorów i raportowaniem), sieci napowietrznych i kablowych oraz wzorcowaniem liczników energii elektrycznej i przyłączeniami instalacji. Po czwartym roku student mógł wybrać rodzaj praktyki spośród trzech: 1/. pracą w fabryce wytwórczej 2/. w eksploatacji w elektrowniach dużej mocy 3/. w przedsiębiorstwach tramwajowych. Jak widać program praktyk był bardzo szeroki i obejmował większość zagadnień związanych z prądami silnymi. Zalecano również odbycie przed studiami politechnicznymi 6-miesięcznego „terminowania” w warsztacie mechanicznym. Widoczne jest też, że tematyka programów studenckich praktyk ma za sobą już stuletnią przeszłość. Od początku przykładano do niej wielką wagę w kształceniu politechnicznym.

Działalność Centralnej Komisji Przepisowej w 1923 r. była utrudniona. Jak podano w sprawozdaniu nadal nie było zainteresowania wśród odpowiednich fachowców do zajęcia się przepisami i opracowania poszczególnych jej działów oraz były trudne warunki pracy dla inteligencji technicznej³². W odpowiedzi na sprawozdanie członek SEP Bernard Szapiro wysłował do *PE* pismo³³. Przedstawił w nim środowisko inteligencji w Niemczech, gdzie według niego miała one jeszcze większe trudności, a praca nad przepisami mimo to się rozwijała. Twierdził, że warunki w Polsce do rozwoju przepisów są utrudnione, bo w kraju nie ma sił fachowych i odpowiednich warunków, należy więc skorzystać z przepisów niemieckich³⁴, stworzyć organizację

dla porównawczych studiów nad przepisami zagranicznymi oraz zbierać dane związane z przepisami i je publikować.

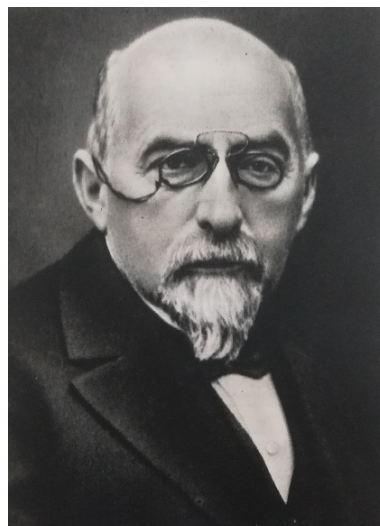

Foto. 5. Bernard Szapiro (1869-1942) (Źródło: J. Balcerzak, *Hanka Sawicka*, Warszawa 1981)

CKSE w 1923 r. odbyła 27 posiedzeń. W kwietniu wybrano nowy Zarząd, na przewodniczącego wybrano K. Drewnowskiego. We wrześniu został zatwierdzony przez Zarząd SEP Regulamin CKSE³⁵. W CKSE w tym czasie zajmowano słownictwem kolejnictwa elektrycznego, terminami z dziedziny żarówek oraz konstrukcji maszyn dla firm, przygotowano materiały dla Wydziału Elektrycznego Politechniki Warszawskiej do opracowania opinii naukowej dotyczącej terminów: mocy, natężenia, napięcia i oporu przy prądzie zmiennym, omawiano słownictwo radiotechniczne, pracowano nad słownictwem norm i przepisów elektrotechnicznych niemieckich przetłumaczonych staraniem ZEP oraz zajmowano się innymi pojedynczymi określeniami³⁶.

W 1923 r. na skutek projektu oszczędnościowego Nadzwyczajnej Komisji Oszczędnościowej przy Prezydium Rady Ministrów postanowiono wcielić Wydział Elektryczny Ministerstwa Robót Publicznych do Departamentu Ogólnego tego Ministerstwa, co wiązałoby się z uszczupleniem jego kompetencji. By temu zapobiec Zarząd SEP wystosował memoriał w sprawie reorganizacji Wydziału i przekazał go do Nadzwyczajnego Komisarza Oszczędnościowego przy Prezydium Rady Ministrów³⁷. Ostatecznie Wydział Elektryczny został wcielony do Departamentu Wodnego, a kompetencje i zakres działania nie zostały uszczuplone. Można więc sądzić, że apel SEP wpłynął na decyzję władz³⁸.

III Zgromadzenie Delegatów odbyło się w dniu 5 czerwca 1923 r., jednak nie zachowało się z niego sprawozdanie. Zarząd SEP w 1923 r. zbierał się osiem razy. Poza drobnymi sprawami organizacyjnymi, zatwierdził regulaminy i ustalił skład Komisji Przepisowej i Słowniczej, a także Koła Łódzkiego. Ponadto Zarząd wybrał delegatów do Państwowej Rady Elektrycznej przy ministrze robót publicznych w osobach J. Tomickiego i F. Karśnickiego, na

³⁰ Protokół zebrania Warszawskiego Koła SEP, *PE*, 1924, z. 7, s. 121.

³¹ Program praktyki wakacyjnej dla studentów-elektryków w zakresie prądów silnych, *PE*, 1923, z. 21, s. 364.

³² Centralna Komisja Przepisowa, *PE*, 1924, z. 4, s. 75. Trudne warunki przejawiały się najprawdopodobniej wyczerpującą i trudną pracą. Przekładało się to na brak czasu na prace społeczną.

³³ B. Szapiro, W sprawie Komisji Przepisowej, *PE*, 1924, z. 7, s. 118-119.

³⁴ Ostatecznie przepisy niemieckie wydał Związek Elektrowni Polskich Zob.: Przepisy i normy Związku Elektrotechników Niemieckich, pod red. S. Odrowąża-Wysockiego, Warszawa 1924.

³⁵ Regulamin Centralnej Komisji Słownictwa Elektrotechnicznego (C.K. Słow), *PE*, 1923, z. 18, s. 318-319.

³⁶ Sprawozdanie z czynności CKSE za rok 1923, *PE*, 1924, z. 13, s. 218.

³⁷ W sprawie Wydziału Elektrycznego Ministerstwa Robót Publicznych, *PE*, 1923, z. 20, s. 337-338.

³⁸ Reorganizacja Wydziału Elektrycznego Min. Robót Publicznych, *PE*, 1923, z. 22, s. 382; Wydział Elektryczny, *PE*, 1924, z. 3, s. 57.

CIGRÉ wydelegował zaś K. Drewnowskiego. W dniu 26 września Zarząd wręczył Nadzwyczajnemu Komisarzowi Oszczędnościowemu memoriał w sprawie wcielenia Wydziału Elektrycznego do jednego z Departamentów MRP. Na koniec 1923 r., Stowarzyszenie składało się z 8 kół licząc w sumie 317 członków³⁹.

K. Drewnowski pod koniec 1923 r. uczestniczył w II Międzynarodowej Konferencji Wielkich Sieci Elektrycznych o Wysokim Napięciu (Conseil International des Grands Réseaux Électriques - CIGRÉ) w Paryżu. Podczas konferencji nawiązał kontakty z przedstawicielami MKE, którzy byli na konferencji. Przedstawił tam zamiar powołania Polskiego Komitetu Elektrotechnicznego (dalej PKE) w celu przystąpienia Polski do MKE. Komitet przyjął to do wiadomości i czekał na oficjalny akces PKE do MKE⁴⁰. Na zebraniu Warszawskiego Koła SEP w dniu 18 grudnia 1923 r. K. Drewnowski przedstawił sprawozdanie z konferencji. Na zakończeniu postawił wniosek by Polska przystąpiła do MKE⁴¹.

Rok 1924

W dniu 10 maja 1924 r. w Warszawie odbyło się IV Zgromadzenie Rady Delegatów SEP⁴². Omówiono sprawę PKE i postanowiono wydelegować do niego trzech członków SEP, wybrano S. Wysockiego, J. Obrąpalskiego i J. Studniarskiego. Dyskutowano nad sprawą nadzoru technicznego nad urządzeniami elektrycznymi. Postanowiono by Zarząd zebrał opinie poszczególnych kół, opracował na ich podstawie odpowiednią propozycję i przedłożył Radzie Delegatów do akceptacji. Sprawa kwalifikacji monterów wywołała dużą dyskusję, która wynikała z rozbieżności poglądów poszczególnych kół. Z tego powodu postanowiono nie przyjąć jedyne, będącego do dyspozycji, opracowania Koła Łódzkiego za opinię SEP. Zadecydowano uznać komisję tego koła zajmującą się tym zagadnieniem jako komisję Zarządu SEP, polecając jej by porozumiała się z poszczególnymi kołami i po wyborze jednej opcji zreferować sprawę Zarządowi. Ten po zapoznaniu się ze sprawą miał rozesłać go kołom i przedstawić Radzie Delegatów do zatwierdzenia. W punkcie dotyczącym praktyk wakacyjnych dla studentów, rozpatrzono wniosek Koła Łódzkiego. Wniosek przyjęto z pewnym zastrzeżeniem. We wniosku polecono, by zwrócić się do PZPE i ZEP z prośbą, aby wysłali oni do swych członków kwestionariusze z zapytaniem ilu studentów, na jaki czas i na jakich warunkach mogliby przyjąć na praktyki. Ponadto postanowiono zwrócić się do profesorów wydziałów elektrotechnicznych Politechniki we Lwowie i Warszawie oraz Państwowej Szkoły Wawelberga i Rotwanda, by przedyskutowali w swoim gronie projekt Koła Łódzkiego, program praktyk wraz z wykazem odpowiedzi. Projekt programu z uwzględnionymi uwagami miano wydać drukiem⁴³. Omówiono również sprawę dalszego należenia do Stałej Delegacji Zrzeszeń Technicznych. Zebrani uchwali pozostać w Delegacji, tym bardziej, że składka z tego tytułu została zmniejszona i odłożyc sprawę do czasu, aż będzie poruszony projekt ogólnokrajowej organizacji technicznej. W sprawie związanej z darami stowarzyszeniowymi na akcje Banku Polskiego, Rada Delegatów postanowiła stworzyć fundusz żelazny SEP

³⁹ Sprawozdanie Zarządu SEP, *PE*, 1924, z. 11, s. 185.

⁴⁰ K. Drewnowski, Międzynarodowa Konferencja wielkich sieci elektrycznych o bardzo wysokim napięciu, *PE*, 1924, z. 4, s. 68.

⁴¹ Protokół zebrania Warszawskiego Koła SEP, *PE*, 1924, z. 5, s. 86.

⁴² Skróć opracowano na podstawie: Protokół Dorocznego Posiedzenia Zebrania Delegatów SEP odbytego w dniu 10 maja 1924 r., *PE*, 1924, z. 11, s. 184-185.

⁴³ Nie wiadomo czy ostatecznie program wydano.

poprzez zbieranie datków wśród członków. Dotychczasowe zebrane datki Zarząd miał przeznaczyć na zakup 25-ciu akcji Banku Polskiego. Ponadto miano dalej zbierać wpłaty na ten sam cel. Resztę pozostałą po nabyciu akcji, łącznie z nowymi ofiarami zaś lokować w papierach wartościowych. Na koniec K. Siwicki zaproponował, aby różne instytucje o charakterze elektryfikacyjnym występowały na zewnątrz kraju razem, jednolicie i w porozumieniu z rządem.

W zeszyte 9 *PE* z 1924 r. ukazała się informacja, że Zarząd SEP, na podstawie wniosku Koła Łódzkiego SEP zwrócił się do Wydziału Elektrycznego MRP w sprawach dotyczących zagadnień przy zatwierdzaniu koncesji na prowadzenie zakładów elektrycznych⁴⁴.

CKSE w 1924 r. odbyła 30 posiedzeń. W tym roku kontynuowano prace nad tłumaczeniem norm i przepisów elektrotechnicznych niemieckich, zajmowano się słownictwem przyjętym przez MKE, słownictwem aparatów telegraficznych, dyskutowano nad propozycjami polskiego terminu „broadcasting”, opracowano słownictwo teletechniczne, oraz omawiano pojedyncze terminy⁴⁵.

W 1924 r. Zarząd SEP współpracował z szeregiem organizacji, do których delegowani byli przedstawiciele SEP. Najważniejszym wydarzeniem wśród polskich elektrotechników było utworzenie PKE⁴⁶. SEP brało w nim udział poprzez swoich delegatów. Dzięki powstaniu PKE polscy elektrotechnicy nawiązali kontakt z zagranicą i z międzynarodowym ruchem elektrotechnicznym. Została również utworzona Komisja Energetyczna⁴⁷ przy Państwowej Radzie Elektrycznej w związku z Konferencją Energetyczną w Londynie⁴⁸. W Komisji tej SEP uczestniczyło poprzez swojego delegata. Z SEP wydelegowano również przedstawicieli do Polskiego Komitetu Normalizacyjnego przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu. W 1924 r. SEP składał się z ośmiu kół licząc w sumie 334 członków⁴⁹.

Na posiedzeniu odczytującym Koła Warszawskiego w listopadzie S. Wysocki zaproponował zorganizowanie bankietu z okazji uroczystości nadania pierwszych doktoratów honoris causa Wydziału Elektrycznego Politechniki Warszawskiej. Utworzono w tym celu komisję, w której przewodniczył Wysocki⁵⁰. Doktoraty za wybitne zasługi dla elektrotechniki, otrzymali: prof. Aleksander Rothert, prof. Ignacy Mościcki i inż. Karol Pollak. Uroczystość wręczenia i bankiet odbyły się 11 stycznia 1925 r.⁵¹

⁴⁴ Postulowano m.in. ograniczenie liczby cudzoziemców do zajmowania stanowisk w elektrowniach i zakładach powstających przy kapitale zagranicznym Stowarzyszenie i organizacje, *PE*, 1924, z. 9, s. 151-152.

⁴⁵ Sprawozdanie z czynności CKSE za I kwartał 1924, *PE*, 1924, z. 13, s. 218; II kwartał, z. 16, s. 256-257; IV kwartał, 1925, z. 5, s. 76. CKSE w III kwartale nie działało.

⁴⁶ Informacje o powołaniu PKE będą przedstawione w kolejnym artykule.

⁴⁷ W 1926 r. na skutek rozporządzenia Rady Ministrów powstał Polski Komitet Energetyczny, będący polskim narodowym komitetem Światowej Konferencji Energetycznej. Więcej informacji w kolejnym artykule

⁴⁸ Więcej informacji o konferencji: Pierwsza światowa Konferencja Energetyczna w Londynie, *PE*, 1924, z. 14-15, s. 237-238.

⁴⁹ Protokół dorocznego Zebrania Rady Delegatów SEP, *PE*, 1925, z. 15, s. 255-259.

⁵⁰ Protokół posiedzenia odczytowego Warszawskiego Koła SEP z dnia 11/XI 1924, *PE*, 1924, z. 24, s. 397.

⁵¹ Początkowo miały się odbyć w grudniu 1924 r. Pierwsi doktorzy elektrotechniki, *PE*, 1924, z. 23, s. 383; 1925, z. 2, s. 17; Opis uroczystości podano w: Uroczystość nadania pierwszych honorowych doktoratów elektrotechniki w Politechnice Warszawskiej, *PE*, 1925, z.3, s. 34-35.

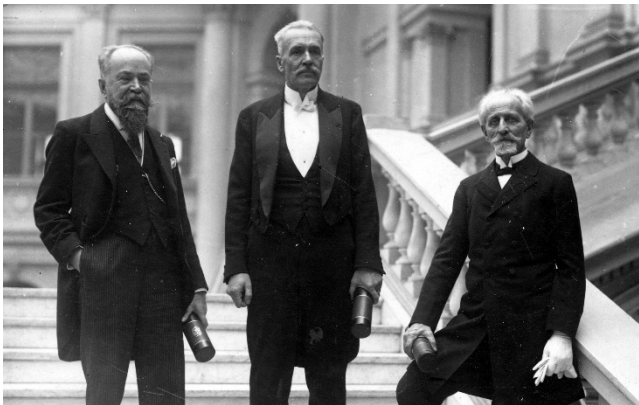

Foto. 6. Trzej pierwsi doktorzy honoris causa Wydziału Elektrycznego Politechniki Warszawskiej uhonorowani za zasługi na polu elektrotechniki. Od lewej: Aleksander Rothert, Ignacy Mościcki, Karol Pollak (Źródło: Szukaj w Archiwach)

Podsumowanie

W SEP w okresie od zakończenia II Zjazdu Elektrotechników Polskich w Toruniu do końca 1924 r. zajmowano się wieloma sprawami związanymi z szeroko rozumianą polską elektrotechniką. Głównym motorem SEP było wyraźnie najliczniejsze Koło Warszawskie, stamtąd wychodziła większość inicjatyw. Dużą aktywność stowarzyszeniową wykazało się również Koło Łódzkie i Koło Sosnowieckie SEP. W pozostałych kołach kontynuowano wcześniej wypracowaną działalność poprzez organizowanie zebrań, odczytów, wycieczek itp. Członkowie SEP śledzili ówczesne problemy polskiej elektrotechniki, starali się je omawiać na zebraniach i próbować rozwiązywać. Początkowo działalność SEP się rozwijała, jednak powoli zainteresowanie działalnością społeczną spadało. Wpływ na to miało rozbięcie środowiska elektryków polskich, które coraz bardziej się pogłębiało. Wciąż istniały trudności wynikające z powstawania i krzepnięcia państwowości polskiej. W tym okresie przykładowo problemy związane z walutą przekładały się na trudności związane z ustalaniem wysokości składki. Dopiero reforma walutowa Władysława Grabskiego z 1924 r. poprawiła sytuację. Jednak w dalszych latach kwota składki z różnych przyczyn dalej rosła, ponadto był problem z jej płatnością przez niektórych członków. Liczba członków powoli rosła, od II Zjazdu Elektryków Polskich do końca 1924 r. o ok. 100 osób. W tym okresie dużo uwagi

poświęcano działalności Wydziału Elektrycznego przy Ministerstwie Robót Publicznych, Państwowej Radzie Elektrycznej, Ustawie Elektrycznej (z 1922 r.). SEP odegrał ważną rolę w powstaniu Ustawy Elektrycznej i w działalności Państwowej Rady Elektrycznej. SEP podtrzymał swoje znaczenie, zapraszano jego członków do uczestniczenia w różnych organizacjach, liczono się z opiniami SEP w sprawach elektryfikacji itp. W tym okresie pojawiły się ważne sprawy związane z elektryfikacją Polski, w kolejnych latach szeroko omawiane na łamach *PE* oraz na Zgromadzeniach SEP, np. dozór elektryczny i kwalifikowanie monterów. Ponadto pracowano nad przepisami i słownictwem. Można zauważyć, że choć SEP zachował poważanie poza środowiskiem elektryków (o czym może świadczyć wkład SEP-u w powstanie Ustawy Elektrycznej) to w samym środowisku polskich elektryków SEP w omawianym okresie tracił wpływy, odpadały od niego kolejne obszary działalności wobec powstawania osobnych organizacji, czy to radiotechników czy wcześniej teletechników. Było to jedną z zasadniczych przyczyn powolnego słabnięcia SEP, choć wspomniane wcześniej obiektywne trudności gospodarcze potęgowały ten trend. Szybko się okazało, że takie rozdrobnienie nie służy nie tylko SEP-owi, ale i całej polskiej elektrotechnice i elektrykom.

Autorzy: dr Przemysław Sadłowski, Pracownia Historyczna SEP, E-mail: przemyslawsadlowski@gmail.com; dr Piotr Rataj, Pracownia Historyczna SEP, E-mail: piotr.rataj33@wp.pl, em. prof. Politechniki Opolskiej Jerzy Hickiewicz, kierownik Pracowni Historycznej SEP, E-mail: j.hickiewicz@zw.po.edu.pl;

LITERATURA

- [1] *Przegląd Elektrotechniczny* z lat 1922-1925.
- [2] Historia elektryki polskiej, t. 1, Nauka piśmiennictwo i zrzeszenia, red. K. Kolbiński, Warszawa 1976.
- [3] Piłatowicz J., Ruch stowarzyszeniowy inżynierów i techników polskich do 1939 r. T. II. Słownik polskich stowarzyszeń technicznych i naukowo-technicznych do 1939 r. Warszawa 2005.
- [4] Pożaryski M., Historia Stowarzyszenia Elektryków Polskich 1919-1927, *Przegląd Elektrotechniczny*, 1939, z. 12, s. 614-616.
- [5] Skarzyński T., Kubiawski J., Ważniejsze wydarzenia w okresie 1882-1919-1945, [w:] Stowarzyszenie Elektryków Polskich: Zeszyt Historyczny nr 1: 75 lat SEP 1919-1994, red. T. Skarzyński, Warszawa 1994.
- [6] Słownik polskich towarzystw naukowych, T. II, cz. 1, red. B. Sordylowa, Wrocław 1990.